

tància, grita —*Figues!* --- corresponen sus companeros tirándole piedras u otros objetos --- cuando el muchacho lleva un cesto o pozal: «*figues a la 'ferrada'!*», y entonces los proyectiles han de dirigirse al objeto que señaló» (Ferraz, p. 61); dita eivissenca: «darrera el rei? *figues li fan!*» (*El Pitiuso*, 1967, p. 9); «el pòbre cego caygué dins y --- dempuix qu'estigüé fòra de l'aygua --- tot era renyir al que l'acompanyava, pero este, *sent-li la figueta*, s'escusava de que havia entropçat», MGadea (*T. del Xè II*, 30); alguna cosa de fora del català es pot trobar encara en una noteta del Sr. Leira («Papeles de Son Armadans», ccviii i ccxiii).

DERIV.: *Figada* val. 'error, falla', i encara més aviat 'acte de fallar' (de *fer figa*): «Cabrera --- féu la *figá*, ans de morir, de borrar sa història de afamat guerriller, reconeixent el govern lliberal de Guisabel II», MGadea (*T. del Xè II*, 155). *Figall*; *figallot*. *Figam*. *Figar*. *Figat* 'confitura de figues' men. (i c. 1500, Mestre Robert); *Figac* en Muntaner, etc., no hi té res a veure, car es llegia *Fiçac* (avui *Fijac* en el Carcí). *Figater* 'ple de figues o afectat de menjar-ne': a les Garrigues, als homes del Soleràs els diuen per burla *soleràsos figatés* (o *soleràsos* a cada un) perquè són terres plenes de figueres, i la gent dels Torms tenen la dita «si vas d'Assorms al Soleràs, / de *figues* ja en trobaràs!» (1936); mall. *figasser*, i en forma mossàrab Gandesa *figatxer*. *Figó* 'figueta, especialment la no madura encara' (cf. a BACORA la dita de Campos on figura junt amb la figura albacor).

Com a nom de l'arbre s'havia dit també *figuer* (a. 1034: «*ipso ortal --- morers, et amendolers, et pruners, et figers ---*», BABL VI, 352) i d'altra banda «ortal de Scta. Maria cum ipsas *figeras*», 1127 (ib., 392), però avui allò està extingit i *figéra*, -ra, s'estén pertot fins als darrers límits E., S., O. i N. de la llengua, fins al capdamunt de les valls pallareses (Tor, *figéra* Tavascan, 1932-4), i també en l'època arcaica trobem en docs. de pertot, i en noms de lloc: derivat comú amb el port. *figueira*, cast. (*higuera*), oc. *figuiera* i també en dialectes italians; vénen d'ací tots els nombrosos i ben coneguts noms de lloc (com *Figueres* el de la capital empordanesa, malgrat de totes les bestieses acrítiques que s'han escrit afirmant altra cosa), inclouent-hi els diminutius *Figueroles*, *Figuerola* (*Fig(u)erola*, ja anomenada així en un doc. de c. 1260, relatiu al d'Orcau, PPujol, *DocsVgUrg.* xvii, 13);² també en aquest cabdal derivat hi ha les combinacions paral·leles a les ja citades de *figa*: *figuera de moro* cat. central i també mall. (Söllner, 1953); «*figuera de India, pala*», OPou (*ThPu.*, 52), *figuera palera* val., MGadea (*T. del Xè I*, 286); de la de *figa-flor*: *figuera bacora* (Carlet, 1936) o *figuera albacor* mall. (Campos, 1964); «*figuera borda*: caprificus» (OPou, id.; per a *cabrafiga*, -fic, *Cabrafeixet*, veg. CABRA).

Figueral 'camp, plana coberta de figueres' (Jaume I): «se meseren per lo llinar e l *figeral* de la Vall de Segon», «donam dia als de Nubles, al tercer dia qu'els exiren al *figueral*», on ja és més aviat 'la terra plana i fruitera' (per oposició a la part aspra de l'interior del

terme de Nules, tan muntanyós) (*Cròn.*, 272, 294); és possible que a la costa pollencina vagi pendre també un tal valor ampliat, car hi apareix repetit, però tanmateix «Es Figueral de Son Grua» és realment un bosquet de figueres; també és el col·lectiu de l'esmentada combinació (p. ex. en el terme de Lluçmajor, *Es Figueral de Moro* prop de Son Verí, 1964).

Figuerol degué pendre un valor adj., com a nom de vent, al Migjorn valencià: a la capçada de la Serra d'Aitana anomenen així el xaloc, i EValor (1977) em subratlla que allà és un vent bonanivól, benigne, però no sé si més que en alguna derivació metafòrica directa des de figa, no hem de pensar en algun NL *Figuerola*, -oles, que hi hagués hagut cap allà; i tenint en compte que no sembla haver-hi notícia de tal nom de lloc, com que a xaloc d'aqueixa aspra serralada hi ha les planes cobertes d'arbres de la Marinha (cap a Callosa, Altea, etc.), pot haver estat un antic adjectiu al·lusiú a aquests llocs —cf. l'antic ús valencià de *figueral* que hem observat en Jaume I—: fins i tot recordant-nos que aqueixes terres s'arabitzaren tant, podríem pensar si no es tracta d'un mot mossàrab *figueral* 'de les figueres' arabitzat a la fi pels moriscos (*q* moss. > cat. *g*), com sigui que en la combinació -ral la *a* havia de sonar -râl en l'àrab local, darrere *r* i més seguint-hi -l.

Altres deriv. de formació poc clara: *figueraler* mall., amb els sentits que hi assenyalava AlcM; a Campos m'esmentaren una dita proverbial «sa *figaraléra damun s'elagéntina*» (del sentit de la qual no tinc nota completa, 1964), que en tot cas contrasta amb la *figa alagantina* o *alacantina* (àr. *al-laqantî* 'el d'Alacant' amb *q* > *g* normal) (molt petita i que donen als porcs: no sé si hi ha una *figa figueralera*, o es parla del que li passa a una collitera que s'enfilda damunt una figuera de tals figues de poc valor?).

Figuerassa b-emp. 'tija de l'atzavara', o més pròpiament la branca alta que fa la figuera de moro (on neixen els *ballarins*): així a Fontanilles, i a Pals ho apliquen a la planta mateixa: «per fixar les dunes hi plantaven *figuerasses*» (1958). *Figuerada*. *Figueram*. *Figuereta*. *Figuerol*; *figuerola*.

Figueta [1789, DAg., Tort., Ll. Tremp, AlcM], com a nom de l'ampolleta, també dita *figa* cat. or. i bal. (Fontserè, ho havia apuntat al costat de *figa* en el seu DOrt.)³ no crec que sigui veritable derivat de *figa*, no sols perquè la semblança, d'objecte tan dur, amb una figa, no es veu clara, sinó perquè fàcilment pot resultar de modificacions de *figola, evolució fonètica natural de *fiola* [S. xiv, *Hi. Troy.*] = fr. *fiole*, que volen dir el mateix, presos de *fiola* del ll. tardà, sortit per via fonètica (cap influència del cat. *fillol*, és clar) del gr. *φιάλη* id. Una altra alteració del mateix, per influència d'AMPULLA fou + *amfillola* 'canadella' que veiem en un doc. de 1313: «duas *anjiliolas* sive canadelles argenti, ponderantes 5 uncias», Finke (*Acta Ar.* III, 242). O de *al-fiola* arabitzant? C. DECH ALIARA.

Fic [Ss. xiv i xv, AlcM], del ll. *ficus*, pròpiament 'figa', acc. que ha deixat, en aquesta forma masculina, àmplia descendència en les llengües romàniques (cast.